

FARKLI TOPLUMLARDA FUTBOLUN TARİHİ

Ünsal TAZEGÜL*

Özet

Günümüzün popüler sporlarından olan futbolun geçmişi, milattan önceki dönemlere kadar uzanmaktadır. Futbol, milattan önceki dönemlerde birçok toplumda farklı isimlerle oynanmıştır. Futbol; içinde bulunduğu toplumun, düşünce ve inanç yapısından etkilenmiştir. Geçmiş dönemlerde futbol, birçok toplum tarafından askeri eğitim olarak kullanılsa da, zaman içerisinde geniş halk kitlelerinin katıldığı spor organizasyonlarına dönüşmüştür. Yapılan bu çalışmanın amacı, farklı toplumlardaki geleneksel futbolu tanıtmaktır. Yapılan bu çalışmada, tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, farklı kütüphanelerden ve elektronik ortamda konuyla ilgili dergi, kitap ve tezlerle ulaşılarak konuyla ilişkisi olanlar seçilerek çalışmada kullanılmıştır. Çalışma kapsamına; Türk, Çin, Japon, Mısır, Eskimo, Kızılderili, Eski Yunan, Antilles Aborjin ve Kore toplumları dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonunda, geçmiş dönemde oynanan futbolun farklı toplumlarda farklı isimlerle oynandığı, sadece erkeklerin değil aynı zamanda kadınların da bu sporu oynadığı, toplumların inanç ve düşünce sistemlerinin futbol üzerinde büyük bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Futbol Tarihi, Askeri Eğitim, Farklı Toplumlar.

THE HISTORY OF FOOTBALL IN DIFFERENT SOCIETIES

Abstract

The history of football, which is one of today's popular sports, dates back to the period before Common Era. Football was played under different names in many societies in the period before Common Era. Football has been influenced by thoughts and beliefs of the society in which is included. In the past, football has been used by many communities as military training, but over time it has turned into sports organizations with large popular masses. The purpose of this study was to promote traditional football in different societies. In this study, a screening method was used. Therefore, relevant journals, books and theses have been reached in different libraries and electronic media, and the most relevant ones have been selected and used in the study. In this study, Turkish, Chinese, Japanese, Egyptian, Inuit, Native American, Ancient Greek, Antilles Aboriginal and Korean societies were included. At the end of the study, it was observed that football was played with different names in different societies in the past, and not only men but also women played this sport, and a society's beliefs and thoughts had a big influence on football.

Keywords: World Football History, Military Education, Different Societies.

GİRİŞ

Günümüzün en popüler sporlarından biri olan futbolun, ilk nerede ve ne zaman başladığı tam olarak bilinmese de, milattan önceki dönemlerde birçok toplum tarafından oynandığı; Çin, Japon, Türk ve Mısır'a ait duvar resimlerinin ve yazılı tarihi kaynakların incelenmesi sonucunda anlaşılmıştır. Bu yazılı kaynaklar futbolun, M.Ö. 5000-2500 arasında Çin'de ve yakın tarihlerde Mısır'da başladığını belirtmektedir. Bu spor, oynandığı coğrafyanın iklim ve inanç sisteminden etkilendiğinden dolayı kurallarında ve oynanış şekillerinde farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Yapılan bu çalışmanın amacı, futbol sporunun farklı toplumlardaki yansımalarını ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamına, Türk, Çin, Japon, Mısır, Eskimo, Kızılderili, Eski Yunan, Aborjin ve Kore toplumları alınmıştır. Yapılan bu çalışmada, tarama yöntemi kullanılmıştır.

* Yrd.Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, unsaltazegul@gmail.com

Bu amaç doğrultusunda, farklı kütüphanelerden ve elektronik ortamda konuyla ilgili Türkçe ve İngilizce yazılmış; dergi, kitap ve tezlere ulaşılarak ve konuyla ilişkisi olanlar seçilip çalışmada kullanılmıştır.

Çin Toplumunda Futbol

Günümüzde futbol denince insanların aklına gelen ilk ülke İngiltere'dir. Ve insanlar futbolun anavatanı olarak İngiltere'yi bilmektedirler. Yapılan farklı çalışmalarda, futbolun geçmişte birçok toplumda (Çin, Japon, Türk ve Kore) farklı şekillerde oynandığı ortaya çıkmıştır. Bu toplumlardan biri de, Çin'dir. Çin'de M.Ö. 265 yılında Jin Hanedanlığı döneminde, askerlerin savaş yeteneklerini geliştirmek için birçok spor dalı olmuştur. Bunlardan biri de, günümüzdeki futbol oyununa benzeyen Cuju'dur. Crowther, Riordan ve Jones gibi birçok araştırmacı Cuju'nun, günümüz futbolunun temelini oluşturduğunu iddia etmektedir. Cuju, tekmelemek anlamına gelen Cu ve top anlamına gelen Ju'dan türetilmiştir (Crowther,2007). Cuju aynı zamanda Tsu Chu olarak bilinmekteydi (İzgi, 2002). Han Hanedanı İmparator Wudi M.Ö (156-87) bu oyunun büyük hayranıydı. Asya'nın merkezini fethettikten sonra iyi oyuncuların oyunlarını seyredilebilmek için bütün yetenekli ve iyi oyuncuların başkente gelmesini emrini vermiştir (<http://historyoffootballreally.blogspot.com.tr/2009/09/chinese-and-tsu-chu.html>, Erişim Tarihi: 03.08.2017).

2004 yılında FIFA web sayfasında, günümüz futbolunun kökeninin Cuju'ya dayandığını belirtir. Cuju, Han İmparatorluğu döneminde askerlerin askeri yeteneklerini geliştirmek için uygulanırdı. Yıllar içinde Cuju, toplumdan tüm insanların katıldığı eğlenceler haline dönüşür. Oyunlara 17 yaşında bir kızın dâhil olduğunu gösteren deliller de bulunmaktadır. İmparatorlar bu oyun için özel yerler ayırmış ve en iyi oyuncuları Cuju oynamak için buralara davet etmişlerdir. Şair Li You, Cuju'nun insanın günlük hayatındaki Yin ve Yang dengesini temsil ettiğini ileri sürmüştür (Crowther,2007).

Şair Li You, "Ju Cheng Ming" isimli şiirinde Cuju'yu tanımlamıştır;

*Yuvarlak bir top ve bir kare duvar,
Tıpkı Yin ve Yang gibi.
Ay şekilli hedefler birbirinin karşısındadır.
Her iki tarafın eşit sayıda 6 kişisi vardır.
Kaptanları seçin ve hakemleri atayın,
Değiştirilemeyen yönetmeliklere bağlı kalarak.
Akrabalarını ve arkadaşlarını göz ardı etmeksizin,
Taraftarlıktan kaçın.
Adalet ve barışı sürdür.
Diğerlerinin hatasından yakınma
Bu tür şeyler Cuju için gereklidir.
Bütün bunlar Cuju için gerekliyse
Yapacağın çok şey var demektir (Riordan ve Jones, 1999).*

Çin askeri el kitabında Tsu Chu'nun, askerlerin fiziki eğitiminde kullanıldığını anlatmaktadır. Tsu Chu oyununun çeşitli biçimleri geliştirilmiştir. Bunların bilinenlerinden birisi topu yere düşürmeden havada tutma (yukarıda tutma stili) dir. Bu tarzda, top dikdörtgen bir sahada oynanıyordu ve saha içerisinde 12 yarım daire bulunmaktaydı. Her iki taraf için altı hedef ve

her hedefte bir kaleci vardı. Buda toplamda on iki kaleci yapar. Bu nedenden dolayı oyun çok zordu. Oyunda golü atan ilk takım kazanırdı. Buradaki asıl amaç, sadece topu havada tutmaktı. Diğer bir şekli ise Gladatör şekli idi. Bu tarzda oynan Cuju askeri eğitimin bir parçası olarak uygulanmaktaydı. Bu şekildeki oyunda top havadayken, bir oyuncu ağa (kaleye) doğru giderken 3-4 oyuncu tarafından engellenebilmekteydi (<http://historyoffootballreally.blogspot.com.tr/2009/09/chinese-and-tsu-chu.html>, Erişim Tarihi: 03.08.2017).

Tang Hanedanlığı (M.S. 618-907) döneminde bu spor kadınlar arasında popüler olmuştur. Wei Hanedanlığı döneminde Cuju'ye sembolik anlamlar yüklenmiştir. Yazarlar top oynanan alanın dünyayı temsil ettiğini, topun ise gökyüzünü temsil ettiğini ve 12 oyuncunusa Zodyak'ı işaret ettiğini varsayımlardır. İlk zamanlarda bu oyunu toprağa acılan bir deliğe topu sokarak (gol atarak) oynarlarken daha sonra, bambu ağaçlarıyla yapılmış iki direk ve arasına çekilmiş ağın içine topu sokarak, (gol atarak) oynamaya başlamışlardır. İlk zamanlarda Cuju içerisi sert cisimlerle doldurulmuş deri toplarla oynanıyordu (Crowther, 2007).

Resim 1'de, Cuju oynayan insanlar yer almaktadır.

Resim 1: Cuju oyununu gösteren bir resim.

Japon Toplumu'nda Futbol

Günümüzün popüler sporu olan futbol, milattan önceki dönemlerde Japon Toplumunda da oynanmaktaydı. Japon Toplumunda, günümüz futboluna karşılık gelen spor, Kemari'dir. Kemari'nin kökeni hakkında çok az sayıda belge bulunmaktadır. Kemari'nin, Japon Toplumunda ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmese de, Japon Toplumunun eski yazılı kaynaklarından olan "Nihongi" den elde edilen bilgilerden Kemari'nin M.Ö.644'de Japon Toplumunda oynandığı anlaşılmaktadır (Green, 2001). Bu sporun kaynağının M.Ö.644 yılına dayandığı iddia edilse de, bu spor hakkında elde edilen bilgilerin çoğu, 13. yüzyıla dayanmakta ve 13. yüzyılda Japonların bu oyunun kurallarını belirledikleri bilinmektedir. Kemari'nin, Japon kültürüne Çinliler tarafından geçtiği düşünülmektedir. Ama Çinlilerin futbol oyunu ile Kemari'nin oynanış şekli farklı olduğu gibi kullanılan top da farklıdır (Green, 2001). 1593'de yazılan belgelerden anlaşıldığına göre Kemari 1215 yıllarında meydana gelen kuraklıklar süresince yağmur yağması için yapılan yalvarışın bir kısmını oluşturmaktaydı. Ama Kemari, nadiren dini ritüellerin bir parçası olmuştur (Guttmann ve Thompson, 2001). Bu

spor, Japonya’da başta İlkbahar olmak üzere tüm yıl boyunca toplumun her kesimi tarafından oynanırdı. Ayrıca krallar, Kemari’yi gurur ve büyük başarı elde ettiklerinde kutlama amaçlı olarak oynarlardı. Sporcular, özel deriden yapılmış ayakkabıları ve seremoni elbiselerini giyerlerdi. Oyuncular yeteneklerinin derecesini gösteren farklı çoraplar giymekteydiler. Bazı oyuncular, bu sporu aşırı derecede ciddiye almaktaydılar. Ünlü bir sporcu olan Kamo Narihira, günde hiç ara vermeden uzun saatler çalıştığı iddia edilmektedir. Kemari, kare şeklinde bir alanda, yaklaşık olarak 6 ya da 7 metre uzunluğundaki toprak alan üzerinde oynanmaktaydı. Kemari sahasının her bir köşesinde bir ağaç bulunurdu. Oyunda kullanılan top, geyik derisinden yapılmaktaydı ve yaklaşık olarak 20 cm çapındaydı. Ağırlığı da yaklaşık olarak 100 ve 120 gr arasındaydı. Top o kadar hafif ve hassastı ki sert vurulduğu takdirde patlayabilmekteydi. Top yumurtanın beyazı ile kaplanmaktaydı. Bazen beyaz pudra, un ve tutkal kullanarak topun yüzeyi kaplanmaktaydı. Beyaz topun sadece güneş ve ayı temsil etmediği aynı zamanda birbirinin karşısı olan Yin ve Yang’ı da temsil ettiği söylenmektedir (Guttmann ve Thompson, 2001).

“Kemari’de kullanılan diğer ekipmanlar arasında direk (ağaçta kalan topu almak için), topu tutması için file ve panjur (güneş batarken güneş ışınlarını engellemek için) bulunmaktaydı. Ağaçların Kemari’ninin bir parçası ögesi olarak ilk ne zaman ortaya çıktığı ve ne zaman Kemari’de olması gereken zorunluluk halini aldığı bilinmemektedir. Sahanın etrafında yer alan ağaçlardan (Kakarinoki) ilk olarak 980’lerde bahsedilmiştir. 10. yüzyıldaki Kemari sahasının etrafında bu ağaçlar doğal olarak yetişmekteydi. 11. yüzyılda, ağaçlar kasten Kemari de kullanılmak için dikilmiştir. Sahanın etrafında; kiraz, söğüt, akça ağaç ve çam ağacı bulunurdu. Özellikle yüksek statülü sahalarda dört tane çam ağacı yerleştirilirdi. Çam ağacına, yalnızca sarayın iç kısmındaki alanda ve Asukai Sarayı ile Namba evinde ” izin verilirdi (Möller, 1993).

Bazen oyunlarda erik ağacı diğer dört ağaç yerine kullanılmaktaydı. Ağaçlar sahanın her bir köşesine yerleştirilirdi. Hangi ağacın hangi köşeye ait olduğu Kemari oyununda oldukça önemli idi (Guttmann ve Thompson, 2001).

Dokuzuncu yüzyılda Kemari oyuncuları “Kariginu” olarak isimlendiren avcı elbiselerini giyerlerdi. Dinamik hareketler içeren aktiviteler için bu elbiseler saray kıyafetlerinden daha rahat ve uygundu. Zaman içerisinde oyuncuların elbiseleri bir dizi düzenlemelerden geçmiştir. 13. yüzyıla kadar, seremoni elbiseleri Heian Ülkesi’nin kendine özgü uzun kıyafetleri kapsamaktaydı. Oyuncular renkli kimonoyu tercih etmekteydiler. Ayrıca oyuncular katı kurallara uymak zorundaydılar (Möller,1993).

Oyuncular bellerine derecelerini gösteren bir tür kâğıt takarlardı. Derecesi yüksek olan bu kâğıtlardan daha fazla takardı. Ayrıca oyuncular deriden yapılmış özel ayakkabılar giyerlerdi (Guttmann ve Thompson, 2001).

En yüksek sahada, en yüksek dereceye sahip olan futbolcu çam ağacına daha yakın dururdu ve topa ilk olarak çam ağacına en yakın duran futbolcu vurur, pası kendinden sonra gelen futbolcuya atardı (Guttmann ve Thompson, 2001). Oyun başlar başlamaz sekiz Kemari oyuncusu özgür bir şekilde topu takip ederdi. Oyun her ne zaman duraklarsa oyuncular eski konumlarına geri dönerlerdi. Oyunda topa sağ ayakla vurulurdu. Diğer oyuncuya pas atmadan önce topa birden fazla vurulurdu. Bu oyundaki maç, gelen topu ayakta tutmak ve topa birden

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

fazla vurarak mümkün olan en kısa sürede pas atmaktı. Oyun, resmi bir sahada oynandığında “Kazumari” olarak isimlendirilir, bir resmi görevli skoru yazması ve kaydetmesi için görevlendirilirdi. Görevli sessiz bir şekilde 50’ye kadar saymaya devam eder ve daha sonra her onuncu tekmeyle duyururdu. Görevli etkileyici bir vuruş (tekme) görünce bağırdı. Bazen bir oyuncuyu, güzel bir tekme attığında, resmi görevli bir hediyeyle ödüllendirirdi. Kemari oyununda kazanan ve kaybeden olmazdı. En çok tekme atan takım oyunu kazanırdı. Sekiz oyuncudan oluşan iki takım önceden belirlenmiş sayıda deneme vuruşu yaparlardı. Bir denemede en çok topa vuran kazanırdı. Bu yarışma, Sho Bu Mari (rekabetçi top) olarak bilinirdi.

Oyunculardan birisi pas attığı zaman, diğer oyuncu topu kontrol ettikten sonra, topu arkadaşının kafasına doğru gönderirdi. Topa vuruş şekillerinde cinsiyet ayrımı da görülmekteydi. Birinci ve üçüncü tekmeler yavaş ve aşağıdan olduğundan dolayı kolayca kontrol edilebilirdi. Bu tekmelere; Meashi (bir kadının tekmesi) denirdi. İkinci tekmeleme ise, hızlı ve yüksekte olduğu için bu tekmeleme incelik ve ustalıkla uygulanırdı. Bu tekmeleme şekline ise woashi (bir erkeğin tekmesi) denirdi. Bu durum kadınların Kemari oynayıp oynamadığı sorusunu doğurmuştur. Eğer kadınlar bu sporu oynamışlarsa bu durum çok nadir olmalıydı. Lady Nijo’nun itiraflarında, Rahibe Sukesue tarafından önerilen bir Kemari oyunundan söz edilmektedir. “Rahibe Sukesue hadi 8 tane bayan oyuncu seç ve onlara kıyafetlerini giydir. Kemari oynayalım” der. “Daha sonra biz bahçedeki geleneksel ağaçları ortaya çıkarabilir ve Kemari oynayabiliriz”. Sukesue’nun seçtiği kadınlara topu havada tutmalarından ziyade kimonolarının kollarıyla tutmalarına izin verilmiştir (Guttman ve Thompson, 2001).

Topu havada tutmak için takım oyunu oldukça önemliydi. Oyuncuların hareketleri birbirleriyle koordineli olmak zorundaydı. Oyuncular kendi aralarında koordineyi sağlamak için birbirlerine seslenirlerdi. Oyuncular birbirlerine 3 farklı şekilde seslenmekteydiler. Her sesleniş için 3 farklı tekmeleme şekli vardı. Topu diğer bir oyuncudan alan “Ooh!” diye bağırdı eğer bir oyuncudan fazlası seslenir ve bağırsa içlerinde en uzununu topu alır. İkinci tekmesi için topu havaya kaldırır “Ari!” diye bağırdı. Onun üçüncü tekmesi ile diğer oyuncuya topu gönderir ve “Ya!” diye bağırdı. Bir oyuncu 3 kritere göre değerlendirilirdi. Buna da, “topun 3 erdemi” denirdi. Bu değerlendirme kriterleri şöyle idi; 1. doğru duruş (Mari No Santoku), 2. hız ve yetenek 3. stratejideki ustalığı.

Resim 2’de, Kemari oynayan insanlar yer almaktadır.

Resim 2: Kemari oyununu gösteren bir resim.

Kore Toplumu’nda Futbol

2002 yılında Güney Kore Ch’ukuk maçını gösteren bir posta pulu yayınladı. Bu pulda 3 futbolcunun bu günkü futbol topuna benzeyen bir topu tuttuğu görülmekteydi. Japon ve Çin toplumlarında olduğu gibi Kore Toplumu’nda da kadınlar ve çocuklarda, bu sporu oynamaktaydılar. Eski Kore’de Ch’ukkuku olarak adlandırılan futbol oyunu üç krallık döneminden Son Chosun Hanedanlığı dönemine kadar oynanmıştır.

Resim 3’de, Ch’ukuk oynayan insanlar yer almaktadır.

Resim 3: Ch’ukuk oyununu gösteren bir resim.

Türk Toplumunda Futbol

Günümüzden 8000 yıl önce Türklerin Orta Asya'da Maden Çağı'nı açtıkları devirde uyguladıkları spor türleri arasında ayakla ve yuvarlak bir nesne ile oynadıkları bir oyunun olduğunu eski Türk destanlarında bahsedilmektedir. "La Tartarie" adlı eserde, Orta Asya'da Tsang bölgesinde kız ve erkeklerden kurulu takımların ayak topu oynadıklarını seyrettiğini yazan Hiuan isimli Çinli, büyük tapınakların avlularında sık sık ayak oyunlarının oynandığını, sopa ile dokunulmasının yasak olduğunu, ayakla ya da başla vurularak rakip kaleye geçirilmesinin gerektiğini anlatmaktadır (Yıldıran, 1986). Futbolun Orta Asya'da "Tepük" adıyla oynandığını Kaşgarlı Mahmut dokuz yüzyıl önce, "Divân-ı Lügati't-Türk" adlı eserinde yazmış ve zaman zaman yarışmalarda çatışmaların çıktığını, dolayısıyla da bu oyunun günah olarak nitelendirildiğini belirtir (Abalı, 1974). Timur döneminde Türkler, içi hava ile doldurulmuş kuzu derisinden yapılmış bir top ile oynamaktaydılar (Yıldız, 1979). İçi hava ile doldurulmuş top oyununun en güzel örneği Hitay Türklerinde görülmektedir. İranlı seyyah Seyit Ali Ekber'in yazdığı Kanuni Sultan Süleyman'ın Türkçeye çevirdiği "Hitay-ı Name" isimli kitapta "Tepük" oyunundan bahsedilir (Yıldıran, 1986;). Tepük oyununu sadece erkekler oynamazdı; aynı zamanda kadınlar da bu oyunu oynamaktaydılar. Türkler, Tepük oyununda kullandıkları topları ilk zamanlarda oval biçimdeki kalıplara dökülen kurşun kitlesinin üzerine keçi kılı veya keçe sarmak sureti ile elde etmişler, daha sonra içi hava doldurulmuş yuvarlakça küçük tulumları aynı maksatla kullanmışlardır. Oyun, topu belli kurallar içinde, karşılıklı olarak dikilen kalelerden geçirmek suretiyle sayı kazanmak esasına dayanmaktadır (Alpman, 1972).

Mısır Toplumunda Futbol

Mısır'daki kalıntılarda (Beni-Hasan mezarlığındaki boyama), futbolun M.Ö. 2500 yıllarında olduğuna işaret eden boyamalar, nesnelere ve yazılar bulunmuştur. Top oyunlarının amacı, firavunlar için yapılan dinsel eğlence olduğu veya belli tanrılar için yapıldığı tahmin edilmektedir. Mısır'da Merruka mezarlarındaki duvar resimlerinde çeşitli futbolcu figürlerinin yanı sıra, ayakla top oynayan insan şekillerine de rastlanmaktadır. Hatta Mısır'ın kurak iklimi, bu toplardan bir kısmının günümüze kadar ulaşmasını da sağlamıştır. Kahire, Berlin ve Londra müzelerinde örnekleri bulunan bu topların 7,5 santim çapında, deriden veya sık dokunmuş ketenden yapılmış ve zikzak dikişlerle dikilmiş, içleri kepek ve yosun kurusu gibi maddelerle doldurulmuş olduğu görülmektedir. Bunlar, yaklaşık 2500 yıl önceden kalmaz (Erdoğan, 2008).

Eskimo Toplumunda Futbol

Eskimolarda Aqsaqtuk (buzda futbol) adıyla bilinen futbolun ne zaman başladığı bilinmemektedir. Alaska'da ve Kanada'da oynanan "buzda futbol" ile ilgili Inuit mitolojilerinde ve efsanelerinde belirtilen inanca göre ölümlerin ruhu, Mors'un başının top olarak kullanıldığı bir ebedi oyunun oynandığı kuzey ışıklarına doğru seyahat ederler. Oyunu değişen sayıda iki takım oynar. Maçta şarkılar da söylenir. Maç sonrasında herkes cemaat iglosunda kutlama yapar (Erdoğan, 2008).

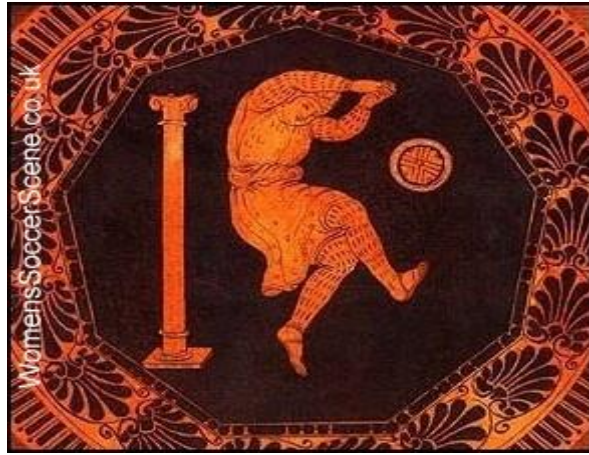
Kızılderili Toplumunda Futbol

Amerikan yerlilerinin de ne zaman futbol oynadıkları bilinmemektedir. İngilizlerin Amerika'yı sömürgeleştirmesinden sonra Kızılderilileri köle alması ve kültürlerini yok etmesi sonucunda, oynadıkları futbol da unutulmuştur. Eski Amerika'da Kızılderililer tarafından oynanan top oyunu günümüz futbolundan oldukça farklıydı. Kızılderililer şişirilmiş bir topa, ellerini yere değdirmeden kalçalarıyla topa vurarak oynuyorlardı. Kalçalarının üzerinde, topun darbesini hafifletmek amacıyla sert bir deri parçası kullanıyorlardı (Erdoğan, 2008).

Eski Yunan Toplumunda Futbol

Resim 4'te yaklaşık olarak 2700 yıllık bir geçmişe sahip olan vazonun üzerinde bir kadının futbol oynadığı görülmektedir.

Resim 4: Antik Yunanda bir kadının futbol oynadığını gösteren bir resim.

(<http://www.womenssoccerscene.co.uk/womens-football-history/womens-football-history.htm>, Erişim Tarihi: 03.08.2017)

Yunanlılar da M.Ö. 2000'lerde Episkyros adını verdikleri ayakla vurma ve elle atma oyununu geliştirdiler. Bu oyun öncelikle erkekler ve kadınlar tarafından çıplak oynanıyordu, takımda 12 kişi bulunuyordu ve rugby gibi eller de kullanılıyordu. Romalılar Yunanlılardan bu oyunu aldılar ve biçimini değiştirdiler. Romalıların Harpastum adını verdikleri oyun günümüzün futbolunun öncüsü olarak nitelendirilir. Modern futbolun ne zaman, nerede doğduğu hakkında da çeşitli iddialar ileri sürülür. Milattan sonra Roma'da özellikle askerler arasında oynanan Harpatsum'un bugünkü modern futbolun esasını teşkil ettiği ve Romalıların bu oyunu Yunanlıların "Episkyres" adlı oyunlarından esinlenerek ortaya çıkardıkları söylenir. Ancak Harpatsum'un eski Yunancada "el topu" anlamına geldiği ve bundan da bu oyunun hem elle, hem de ayakla oynanan bir oyun olabileceği düşünülür. Pilla, Follis veya Pagonica adı verilen, içi hava veya kuştüyü ile doldurulmuş toplarla oynanan bu oyunun sayı bakımından eşit iki takım arasında oynandığı; amacın bu topu, karşı takımın oyuncularını tarafından savunulan sahaya geçirilmesi olduğu bilinmektedir. Bu oyunda iki takımın da amacı, önce topu kapmak, sonra da el ve ayak vuruşlarıyla bunu rakip takımın savunduğu alana sokmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için iki tarafın da en sert hareketlerden dahi kaçınmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumda Harpatsum'un futboldan çok rugby (ya da Amerikan futbolu) ile bir benzerliği olabileceği düşünülür (Erdoğan, 2008).

Antilles Aborjin Toplumunda Futbol

Aborjinlerde futbola benzeyen oyunun ismi “Batey” olarak geçmektedir. Aynı kelime Antilles halkı tarafından evlerinin önündeki açık alanı tanımlamak için kullanılmaktadır. Tarihçi Oviedo (1851) oyunda kullanılan topu tanımlamıştır. Oviedo'nun tanımına göre top, kauçuktan veya kauçuğa benzer maddelerden yapılmıştır. Oyun iki takım arasında oynanmaktaydı. Bu oyunda, takımlardaki oyuncu sayısı 10 ile 30 arasında değişebilmekteydi. Oyunun kuralı gereği takımlar erkeklerden oluşmaktaydı ancak bazı durumlarda kadınlarda oyuna dâhil olabiliyordu. Topun yerde durması ve sahanın dışına fırlatılması oyun ihlali olarak sayılmaktaydı. Topa sadece; omuz, dirsek, baş, kalçalarla veya dizlerle vurulabilir ama el ile asla vurulamazdı. Oyuna kadınlar girdiğinde oyuncular kalçalarını ya da omuzlarını kullanmazlardı. Dizlerini kullanırlardı. Bu oyunun, yerliler arasında büyük önem taşıdığını ve yerli halkın farklı toplulukları arasında sosyal bir bağ olarak görev aldığını açıkça ortaya koymaktadır. Kasabalar arasında maçlar düzenlenirdi. Bu maçlarda bahse girilir ve bahis ödülünü de kabilenin reisleri verirdi. Porto Riko'nun fethi tarihinde, bu oyunla ilgili ilginç bir olay vardır. Tarihçilerin aktardığına göre, yerli isyanların başlangıcında Kızılderili kabile reisi olan Aymamon, genç bir İspanyol'u ele geçirir ve onu maçın kazananına ödül ya da ganimet olarak teklif eder. Bu duruma şahit olan İspanyol kaptan Diego de Salazar'ın ani müdahalesi olmasaydı, genç adamın hayatı gerçekten maçı kazananın ödülü olacaktı. Aynı zamanda, Oviedo (1851, libro 16, çap. 5) Don Cristobal de Sotomayor akıbetinin de bir top oyunu ile belirlendiğini söylemektedir (Alegria, 1951).

SONUÇ

Sonuç olarak, futbolun geçmiş dönemde birçok toplum tarafından farklı isimler ve değişik kurallar altında oynandığı belirlenmiştir. Futbolun, günümüzden farklı olarak, askeri eğitim amaçlı ve dini ritüellerin bir parçası olduğu anlaşılmıştır. Dini amaçlı oynanmasına, Japonya'da Kemari'nin 1215 döneminde meydana gelen, kuraklıklar süresince yağmur yağması için yapılan yalvarışın bir kısmını oluşturması örnek olarak verilebilir. Toplumdaki gelişmelere paralel olarak futbol zamanla askeri eğitimin bir parçası olmaktan çıkarak, halk kitlelerinin katıldığı spor organizasyonlarına dönüşmüştür. Önemli olan noktalardan birisi de, bu sporu sadece erkeklerin değil aynı zamanda kadınların da oynamış olmalarıdır. Bu sporda kullanılan malzemeler ve giyilen kıyafetler oynandığı yerin coğrafi ve inanç özelliklerine göre değişmektedir.

KAYNAKLAR

Abalı, A. (1974). *Cumhuriyetin 50. Yılında Gençlik ve Spor*, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara.

Alegria, R.E. (1951). The Ball Game Played by the Aborigines of the Antilles. *American Antiquity*, 16(4), 348-352. doi:10.2307/276984

Alpman, C. (1972). *Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi*, Gençlik Spor Yayınları, İstanbul.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Crowther, N.B. (2007). *Sport in Ancient Times*, Praeger Publishers, 88 Post Road West, Westport, CT 06881, An imprint of Greenwood Publishing Group, Inc.

Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 26 Kış-Bahar, ss.1-58.

Green T.A (2001). *Martial Arts of the World An Encyclopedia*, Volume One: A–Q. ABC-CLIO, Inc. 130 Cremona Drive, P.O. Box 1911, Santa Barbara, California 93116-1911
Guttman, A ve Thompson, L. (2001). *Japanese Sports A History*, University of Hawaii Press.

Möller, J. (1993). *Spiel und Sport am japanischen Kaiserhof im 7.bis 4.Jahrhundert*, München

Riordan, J. ve Jones, B. (1999). *Sport and Physical Education in China*, E & FN Spon is an imprint of the Toylor & Francis Group

Yıldırım. İ. (1986). *Tarihi Kaynaklar Açısından Türk Spor Kültürü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara.

Yıldız, D. (1979). *Türk Spor Tarihi*, Ser Yayıncılık, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://historyoffootballreally.blogspot.com.tr/2009/09/chinese-and-tsu-chu.html> (Erişim Tarihi: 03.08.2017).

<http://www.womenssoccerscene.co.uk/womens-football-history/womens-football-history.htm> (Erişim Tarihi: 03.08.2017).

İzgi, Ö. (2002). Orta Asya'nın En Eski Kültürleri ve Çin Medeniyeti İle İlişkiler, *Türkler Ansiklopedisi*, 1.cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.